

ГАЛУЗЬ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ – РЕАЛІЇ І ПЕРСПЕКТИВИ

Ковальчук І. В., к. с.-г. н., доцент
Слюсар М. В., к. с.-г. н., ст. викладач
Ковальчук І. І., к. в. н., ст. викладач
Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир, Україна

Сучасна стратегія соціально-економічного розвитку України передбачає нарощування агропромислового потенціалу країни.

Ефективність її реалізації безпосередньо залежить від стану молочного скотарства, у якому, на жаль, спостерігаються за останні роки негативні тенденції.

Зниження кількості молочного стада спостерігається як у приватному секторі, так і в сільськогосподарських підприємствах.

Зазначені тенденції є наслідком втрати інтересу до утримання корів усіма категоріями господарств через щорічне подорожчання кормів, паливно-мастильних матеріалів, недосконалий механізм добування с.-г. виробників за рахунок повернення ПДВ та недостатню державну підтримку молочного тваринництва [1].

Аналіз розміщення поголів'я молочної худоби, його концентрації, організаційних форм виробництва молока свідчить про значні відмінності між регіонами, як за чисельністю дійного стада, так і об'ємами виробництва молока.

Найбільша концентрація поголів'я корів у с.-г. підприємствах спостерігається у північних та центральних областях, зокрема у Полтавській, Черкаській, Сумській, Чернігівській, Хмельницькій.

Великі сільськогосподарські підприємства економічно ефективніші за дрібні, однак саме останні все ще переважають у загальній кількості сільськогосподарських підприємств.

Для прийняття вмотивованих управлінських рішень важливим є аналіз динаміки розвитку галузі виробництва останніх років [2].

Молочне скотарство завжди було і буде перспективною галуззю народного господарства України, адже молоко і молочні продукти становлять невід'ємну частину в раціоні харчування здорової людини, формують продовольчу безпеку країни та її експортний потенціал.

Скорочення поголів'я молочної худоби, незважаючи на зростаючу динаміку показника продуктивності корів, призводить до

Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і безпеки харчових продуктів

постійного зменшення обсягів виробництва молочної сировини усіма категоріями господарств.

Розвиток молочної галузі безпосередньо пов'язаний з виробництвом молока у крупних господарствах [7].

Однак в Україні зростає його виробництво у дрібних господарствах, приватному секторі та зменшується кількість молока, що вироблено сільськогосподарськими підприємствами.

Нині поголів'я в Україні катастрофічно зменшується (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Поголів'я великої рогатої худоби в Україні, тис. гол.

Рік	Всі категорії господарств	У тому числі					
		с.-г. підприємства	питома вага	% до 2000 р.	господарства населення	питома вага	% до 2000 р.
Всього великої рогатої худоби							
2000	9423,7	5037,3	53,5	100	4386,4	46,5	100
2010	4494,4	1526,4	34,0	30,3	2968,0	66,0	67,6
2015	3750,3	1270,5	33,9	25,2	2479,8	66,1	56,5
2016	3682,3	1213,0	33,0	24,0	2468,4	67,0	56,2
2017	3530,8	1166,6	33,0	23,0	2364,2	66,9	53,8
Чисельність поголів'я корів							
2000	5958,3	1851,0	37,3	100	3107,3	62,7	100
2010	2631,2	589,1	22,4	31,8	2042,1	77,6	65,7
2015	2166,6	505,1	23,3	27,3	1661,5	76,7	53,5
2016	2108,9	484,6	23,0	26,2	1624,3	77,0	52,3
2017	2017,8	466,6	23,1	25,2	1551,2	76,9	49,9

Таблиця 2

Виробництво молока за категоріями господарств

Рік	Всі категорії господарств	У тому числі					
		с.-г. підприємства	їх питома вага	до 2000 р., %	господарства населення	їх питома вага	до 2000 р., %
2000	12657,9	3668,7	29,0	100	8989,2	71,0	100
2010	11248,5	2216,6	19,7	60,4	9031,9	80,3	100,5
2015	10615,4	2669,5	25,2	72,8	7946,2	74,8	88,4
2016	10381,5	2705,6	26,1	73,7	7675,9	73,9	85,4
2017	10280,5	2765,7	26,9	75,4	7514,9	73,1	83,6

Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і безпеки харчових продуктів

Загальна чисельність корів станом на 1 лютого склала 1 млн. 927,8 тис., з яких 463,2 тис. (-1%) сконцентровано в сільськогосподарських підприємствах, а 1 млн 464,6 тис. (-4,4%) в господарствах населення. Чисельність ВРХ у промислових господарствах скоротилася на 2,6% – 1 млн 138,5 тис. голів, а в господарствах населення – на 3,8%, до 2 млн 253,7 тис. голів [6].

Для забезпечення процесу інтенсифікації молочного скотарства важливе значення відводиться оптимізації концентрації поголів'я корів в господарстві, яке дає можливість підвищувати рівень механізації виробництва, впроваджувати прогресивні технології виробництва, знижувати собівартість продукції, підвищувати її конкурентоспроможність.

Варто зауважити, що в Україні найбільшу питому вагу – 34,6% займають підприємства, які виробляють до 100 т молока на рік – 915, 661 – від 100,1 до 500 т – 25%; 334 – від 500,1 до 1000,0 т -12,6%; 237 – 1000,1 – 1500 т 9%; 237 – 1000,1 – 1500 т – 9%; 133 – 1500,1 – 2000 – 5%; 367 – понад 2000 т – 13,6% [5].

Поряд із значним зниженням поголів'я корів виробництва молока зменшилося значно менше – в 2 рази.

Це відбулося в основному за рахунок зростання продуктивності корів в 2 рази, особливо надої зросли в сільськогосподарських підприємствах у 4 рази до 6025 кг, які мають значно більше технологічних можливостей для забезпечення умов ефективного ведення молочного скотарства (табл. 3.).

Таблиця 3

Середній річний надій молока від однієї корови

Рік	Господарства					
	всі категорії		с.-г. підприємства		населення	
	кг	% до попереднього	кг	% до попереднього	кг	% до попереднього
2000	2359	-	1588	-	2960	-
2010	4082	173	3975	250	4110	138
2015	4644	114	5352	135	4437	108
2016	4735	102	5643	105	4473	101
2017	4820	102	6025	107	4480	100

Крім того, суттєву роль у зростанні виробництва молока у с.-г. підприємствах відіграло зростання продуктивності корів у племінних стадах як вітчизняної, так і зарубіжної селекції.

Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і безпеки харчових продуктів

Розвиток українського ринку молока і молочної продукції, якій абсорбує приблизно 17% продовольчих витрат населення, забезпечуючи задоволення вітчизняних споживачів у цьому виді продукції на рівні 71% від фізіологічно обґрунтованих норм, відбувається у руслі загальносвітових тенденцій. Найнагальнішими проблемами ринку визнаються недостатність пропозиції молока та переважною мірою низький рівень його якості [4].

В умовах сьогодення виробництво молока, молочних продуктів та їх споживання населенням не можна визнати задовільним (табл. 4.)

Таблиця 4

Динаміка виробництва і споживання молока на одну особу в Україні, кг

Рік	Виробництво	Споживання	Рекомендована норма споживання	Рівень забезпечення норми споживання, %
2000	257	199	390	51
2010	245	206	390	53
2015	248	209	390	54
2016	243	209	390	54
2017	242	202	390	52

Зокрема, рівень забезпечення норми споживання становить всього 51-54%. Основними причинами цього є постійно зростати роздрібні ціни на молочну продукцію.

На переробні підприємства потрапляє близько 40% виробленого молока. Причому, із с.-г. підприємств переробляється повністю, а з господарств населення лише 17% [3].

Висновки

1. Тенденції структури виробництва молока засвідчують поступове нарощування його обсягів сільськогосподарськими підприємствами, що є позитивним з точки зору якості молока, економічної ефективності його виробництва.

2. Основними напрямками розвитком молочного скотарства є зосередження уваги на розширенні виробництва молока у великих господарствах.

3. Основи молочного скотарства повинні становити вітчизняні породи, які за генетичним потенціалом знаходяться на рівні кращих європейських аналогів, а за якістю молока, плодючістю, тривалістю продуктивного використання їх переважають.

Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якість і безпеку харчових продуктів

4. Галузь молочного скотарства в Україні характеризується скороченням поголів'я худоби, зменшенням загального обсягу виробництва молока.

5. Подальше поліпшення ситуації у молочному скотарстві вимагає державного стимулювання виробників шляхом підтримки їх діяльності.

6. Кількість і якість молочної сировини, що виробляється сьогодні в Україні, не відповідає вимогам ринку. Основними причинами цього є дрібнотоварність виробництва молока, концентрація його переважно у господарствах населення, постійне скорочення молочного поголів'я, низька ефективність селекційної роботи, дефіцит коштів для впровадження передових технологій годівлі, утримання та відтворення стада, відсутність економічних і соціальних стимулів покращення організації праці у молочному тваринництві, зокрема, низький рівень заробітної плати, несприятливі умови праці на селі тощо.

7. Роль господарств населення у забезпеченні товарних поставок молока у перспективі знизиться. Окремі виробники змушені будуть або об'єднатися у молочні кооперативи з метою виконання нормативних вимог до якості молочної сировини, або відмовитися від виходу на цивілізований ринок зі своєю продукцією і перейти в основному до виробництва її для задоволення власних потреб.

8. Для підтримання необхідного рівня виробництва молочної сировини молокопереробні підприємства продовжуватимуть ініціювати і фінансувати незалежність країни у даному сегменті національного агропродовольчого ринку, а також захист його від неякісної імпортової продукції; контролювати дотримання екологічних нормативів і протиепідеміологічних заходів, особливо крупними товаровиробниками, що, як правило, розміщують свої виробництва поблизу великих населених пунктів.

Література

1. Барілович О. М. Стан, проблеми та перспективи розвитку молочного скотарства. / О. М. Барілович // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Сер. : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. - 2013. - Вип. 181(6). - С. 64-69. - Режим доступу: [http : // nbuv. gov. Ua / UJRN / nvnauc_econ_2013_181\(6\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnauc_econ_2013_181(6)_11).

2. Бащенко М. І. Стан і перспективи розвитку молочного скотарства України / М. І. Бащенко, М. В. Гладій, Ю. Ф. Мельник та ін. // Розведення і генетика тварин. – 2017. – Вип. 54. – С. 73-82.

*Проблеми виробництва і переробки продовольчої сировини та якості і
безпеки харчових продуктів*

3. Воляк Л. Р. Аналіз виробництва молока та молочних продуктів в Україні / Л. Р. Воляк, А. С. Галіцька // Економіка і суспільство. – 2018. – Вип. 19. – С. 1393 – 1399.

4. Мазана Т. В. Стан розвитку та проблеми молочного скотарства / Т. В. Мазана, Ткаченко В. П. // Ефективна економіка. – 2013. – Вип. 5. – Режим доступу: [http : // www. economy. nauka. com. ua/?op=1&z=2069](http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2069).

5. Молочне скотарство України: маркетингові дослідження / В. В. Антощенкова // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. - 2016. - Вип. 174. - С. 74-82. - Режим доступу: [http : // nbuv. gov. Ua / UJRN / Vkhdtusg_2016_174_11](http://nbuv.gov.Ua/UJRN/Vkhdtusg_2016_174_11).

6. Огляд молочного тваринництва / Тваринництво, молочне виробництво . – 2019. – Режим доступу: <http://milkua.info/uk/post/oglad-molocnogo-tvarinnictva-sicen-2019>

7. Сконенко Н. С., Сучасний стан та тенденції розвитку молочної галузі Укараїни. / Н. С. Сконенко, А. О. Бовкун – Режим доступу: [http : // ipdo. kiev. Ua / index. php? Option = com _ content & view = article&id=29](http://ipdo.kiev.ua/index.php?Option=com_content&view=article&id=29).